המאסף

חדש אב תקמט

קנה *)

על חורבן בית ה׳ ועל שממת הארץ הקדושה

אשר חבר המשורר הגדול הרב

ר׳ יהודה הלוי

נ"ע

ולגודל יפיה העתיקה ללשון אשכנז

החכם הכולל המפואר

רבנו משה בן מנחם

מ"ב

---

*) הקינה המפוארה הזאת בגרוף העתקתה הנחמדת ללשון אשכנז, כבר הדפיס התורני המדקדק הגדול מו"ה שלמה מדובנא רבתי נר"ו בקונטרס עלים לתרופה אשר הוציא לאור בשנת תקל"ח לפ"ק, ומה צדקו דבריו שם באמרו, שאין ערוך להקינה הזאת בכל המון השירים והקינות אשר חוברו אחר חתימת חזון ונביא, וגם ליופי העתקתה בל"א, אשר בעבור זה חמדו אליה חכמי האומות והדפיסוה בכתבם, ויתמהו איש אל רעהו על מחשבות מחברה בלה"ק אשר המה עמוקים מאוד, והתענגו גם בנועם לשון המעתיק ז"ל. ואף גם זאת עשה מה"רשד הנ"ל לתקן את הטעות והקלקולים אשר נפלו במספרי היתדות והתנועות ע"י מדפיסים שאינם בקיאים בפלס משקלי השירים. ועתה בראותנו שכבר נתמעט מספר הקונטרס הנ"ל, והוא הולך בכל יום הלוך וחסור, אמרנו להדפיס עוד פעם שני אחים הטובים והנעימים האלה גם יחד, ולאספם בספרנו זה המאסף למחנה העברים, למען יהיו פה למשמרת לבני בינה השוקדים על דלתות המליצה, ולהראותם איך המר ימיר אותה איש מבין ומדע, ויריק אותה מכלי אל כלי מבלי נדוף ריחה. דברי המאספים:

צִיּוֹן הֲלֹא תִשְׁ־אֲלִי לִשְׁלוֹם אֲסִי־רָיִךְ׃
דּוֹרְשֵׁי שְׁלוֹ־מֵךְ וְהֵם יֶתֶר עֲדָ־רָיִךְ׃
מִיָּם וּמִזְ־רָח וּמִ־צָּפוֹן וְתֵי־מָן שְׁלוֹם
רָחוֹק וְקָ־רוֹב שְׂאִי מִכָּל־־עֲבָרָיִךְ׃
וּשְׁלוֹם אֲסִיר תִּ־קְוָה נֹתֵן דְּמָ־עָיו כְּטַל
חֶרְמוֹן וְנִכְ־סַף לְרִדְ־תָּם עַל־הֲרָ־רָיִךְ׃
לִבְכּוֹת עֱנוּ־תֵךְ אֲנִי תַנִּים וְעֵת אֶ־חֱלוֹם
שִׁיבַת שְׁבוּ־תֵךְ אֲנִי כִנּוֹר לְשִׁי־רָיִךְ׃
לִבִּי לְבֵית אֵל וְלִפְ־נֵי אֵל מְאֹד יֶ־הֱמֶה
וּלְמַ־חֲנַ־יִם וְכָל נִגְעֵי טְהוֹ־רָיִךְ׃
שָׁם הַ־שְּׁכִי־נָה שְׁכוּ־נָה לָךְ וְהַ־יּוֹ־צְרֵךְ׃
פָּתַח לְמוּל שַׁ־עֲרֵי שַׁחַק שְׁעָ־רָיִךְ׃
הִנֵּה כְּבוֹד אֵל לְבַד הָיָה מְאוֹ־רֵךְ וְאֵין
סַהַר וְשֶׁ־מֶשׁ וְכוֹ־כָבִים מְאוֹ־רָיִךְ׃
אֶבְחַר לְנַפְ־שִׁי לְהִשְׁ־תַּפֵּךְ בְּמָ־קוֹם אֲשֶׁר
רוּחַ אֱלֹהִים שְׁפוּ־כָה עַל־בְּחִי־רָיִךְ׃
אַתְּ בֵּית מְלוּ־כָה וְאַתְּ כִּסֵּא כְּבוֹד אֵל וְאֵיךְ׃

ישבו

המחבר חבר הקינה הזאת על משקל שתי תנועות ויתד ותנועה ויתד ושתי תנועות ויתד ותנועה ויתד בדלת וכן בסוגר, רק בסוף הסוגר שם במקום היתד האחרון תנועה וכן עשה בסוף הדלת של הבית הראשון · גם שנה כמה שוא"ין נחים שעשאם ניעים וכן להיפך · אך בזה כבר הרשו את עצמם כל המשוררים הקדמונים כמבואר בספריהם · וראיתי לדקדק בנקודותיה ובכל סופי הבתים נקדתי הרי"ש בקמץ כדין ס"פ ·

מהר"שד ·

פרגיסט דוא ׳ ציון ! דער דיינן ׳ דיא שקלאפיש אין
פעסלן יעצט שמאכטן ?
דעם איברערעסטס יענר אונשולדיגן העערדי ׳ דיא פארמאלס
אין דיינן רוהיגן טהעלרן גווידט ?
נימשט דוא דען פרידן ניכט אן ׳ מיט וועלכם זיא דיך פאן
אללן זייטן בגריסן ׳ דאהין זיא איהר טרייבר צרשטרייעט ?
דען גרוס איינס אין פעסלן נאך האפפנדן שקלאפן ׳
דעם ווימרנד דיא צעהרן וויא טראפפן דעם נעכטליכן
טהוויעס אויף חרמון הערשאב ראללן ?
צופרידן קעננטי זיין טהרענבאד נור דייני פרלאסני היגל
בפייכטן ?
(אָ ! זייני האפנונג זינקט נאך ניכט ;
יעצט דא איך דיין עלענד בוויינע ׳ גלייכי איך דער נעכטליכן
איילי ;
אונד ווען מיר פאן דיינר ערלעזונג גטריימט ׳ ווירד מיין
פראהס גמיהט דיא הארפי דיינר פריידיגן דאנקלידר ·
בית אל ! אָ דיזי ערריגרונג בריכט מיר דאס הערץ !
דיין הייליגטהום ! דייני אונענטווייהטן האללן !
ווא דיא מאיעסטעט גאטטס זיך זיכטבארליך צייגטי ;
ווא דעם הימלס אצורני טהארי זיך ניאמאלס פרשלאָסן ;
ווא דער גלאנץ דער פרהערדליכטן גאטטהייט לייכטעטי ׳
אונד זאָנני ׳ מאָנד אונד גשטירני פרדונקלטי ·
אָ קעננטי איך מיין באנגס הערץ דא אויסגיסן ׳
ווא גאטטס גייסט זיך איינסט אויף ישראלס יינגלינגי
ערגאָס !
זעליגר אָרט ! דער׳ אירדישן טהראָנן צוהייליג ׳ דעם טהראני
דער הערליכקייט גאטטס נור איינגווייהט ווער —
אך

אך יעצט האבן פרוועגני קנעכטי דיין היילִיגטהום
עגטוויהט · —

אַ קענטי מייני זעעלי אין טרויריגר שטיללי דא איינזאַם
ערומשווערמן ׳ ווא גאטט זיך דיינן זעהערן אפפנבארט !
ווערי איך מיט שנעללן פיטטיגן פרזועהן ! וויא וויט וואללטי
איך אין דיא אירדי הרום שווייפן ׳

אונד מיין פאן יאַממר צרקנירשטס הערץ דארט צווישן דען
טרימֶמרן דיינר פאלעסטי הרום טראגן !

דארט ווירדי איך מיט מיינם אנגזיכטי אויף דייני ערדי
דאהין זינקן ׳
מיך פעסט אן דייני שטייני אנשליסן ׳ אונד דיינן שטויב נאך
ברינסטיג זעגנן ·

קעננטי איך מיך דאַן אויף דען גרעברן מיינר פרוועזטן
עלטרן אויפריכטן ׳
היר חברון, דאס הערליכסטי דער גרעבר ׳ פרצווייפלונגספאלל
אנשטוינן ;

דארט יעני גבירגי ערבליקקן ׳ דיא דיא גרעסטן ליכטר דר
ערדי ׳ דייני לעהרר ׳ ברעקקן :
אָ זא צעג איך דיא לופט דיינם לאנדס דעם עטהער פאר ׳
דען דיא גייסטר אַטהמן ;

דיין שטויב ווערי מיר העררליכר אלס אללי גווירצי ׳ אונד
דייני פליססי זיסר אלס שטרעמי פאן האניג ·

מיט וועלכר וואלוסט ווירדי איך נאקקנד אונד ענטשטעללט
יענן ערן גרונד בזוכן ׳ ווא דייני פאלעסטי גפראנגט !
ווא דיא ערדי זיך אויפטהאט ׳ דיא לאדי דעם בונדס אונד
דיין אללרהייליגסטס
אין דונקלס שאָאסי אויפצונעהמן ׳ דאש זיא קיין רויבר לאזר
ענטהייליגי ·

דארט

יָשְׁבוּ עֲבָ־דִים עָלַי כִּסְאוֹת גְּבִי־רָיִךְ
מִי יִ־תְּנֵ־נִי מְשׁוֹ־טֵט בִּ־מְקוֹ־מוֹת אֲשֶׁר
נִגְלוּ אֱלֹהִים לְחוֹ־זַיִךְ וְצִי־רָיִךְ
מִי יַ־עֲשֶׂה לִּי כְנָ־פַיִם וְאַרְ־חִיק נְדוֹד
אָנִיד לְבִתְ־רֵי לְבָ־בִי בֵּין בְּתָ־רָיִךְ
אֶפּוֹל לְאַ־פַּי עֲלֵי אַרְצֵךְ וְאֶרְ־צֶה אֲבָ־
נַיִךְ מְאֹד וַ־אֲחוֹ־נֵן אֶת־־עֲפָ־רָיִךְ
אַף כִּי בְּעָמְ־דִי עֲלֵי קִבְרוֹת אֲבוֹ־תַי וְאֶשְׁ־
תּוֹמֵם עֲלֵי חֶ־בְרוֹן מִבְחַר קְבָ־רָיִךְ
הַר הָ־עֲבָ־רִים וְהֹר הָהָר אֲשֶׁר שָׁם שְׁנֵי
אוֹרִים גְּדוֹ־לִים מְאוֹ־רַיִךְ וּמוֹ־רָיִךְ
חַיֵּי נְשָׁ־מוֹת אֲוִיר אַרְצֵךְ וּמִ־מָּר־דְּרוֹר
אַבְקַת עֲפָ־רֵךְ וְנוֹ־פֶת צוּף נְהָ־רָיִךְ
יִנְעַם לְנַפְ־שִׁי הֲלוֹךְ עָרוֹם וְיָ־חֵף עֲלֵי
חָרְבוֹת שְׁמָ־מָה אֲשֶׁר הָיָה דְבִי־רָיִךְ
בִּמְקוֹם אֲרוֹ־נֵךְ אֲשֶׁר נִגְנַז וּבִמְ־קוֹם כְּרוּ־
בַיִךְ אֲשֶׁר שָׁ־־כְנוּ חַדְרֵי חֲדָ־־רָיִךְ

אגוז

אויר ארצך , השתמש במלת אויר שאיננה משרשי לה"ק כי לא נמנעו המשוררים מלהשתמש גם בקצת שרשי לשון המשנה והתלמוד בשיריהם ; גם בבקשה הנחמדת אשר חבר המחבר הזה ליום כפורים המתחלת ה' נגדך כל תאותי , השתמש במלות בעל כרחי שהם לשון גמרא · ונמצא פעם אחת בתרגום לקחתי בחזקה (ש"א ב') תרגם יונתן בן עוזיאל יסבון מנך בעל כורחך ·

מהר"שד ·

אָגוֹז וְאַשְׁ־לִיךְ פְּאֵר נֵזֶר וְאֶ־קּוֹב זְמַן
חִלֵּל בְּאֶ־רֶץ טְמֵ־אָה אֶת־נְזִי־רָיִךְ׃
אֵיךְ יֶ־עֱרַב לִי אֲכוֹל וּשְׁתוֹת בְּעֵת אֶ־חֱזֶה
כִּי יִסְ־חֲבוּ הַ־כְּלָ־בִים אֶת־כְּפִי־רָיִךְ׃
אוֹ אֵיךְ מְאוֹר יוֹם יְהִי מָתוֹק לְעֵי־נַי בְּעוֹד
אֶרְאֶה בְּפִי עוֹ־רְבִים פִּגְרֵי בְשָׂ־רָיִךְ׃
כּוֹס הַ־יְגוֹ־נִים לְאַט הַרְפִּי מְעַט כִּי כְבָר
מָלְאוּ כְסָ־לַי וְנַפְ־שִׁי מִ־מְּרוֹ־רָיִךְ׃
עֵת אֶזְ־כְּרָה אָ־הֳלָה אֶשְׁתֶּה חֲמָ־רֵךְ וְאֶזְ־
כּוֹר אָ־הֳלִי־בָה וְאֶמְ־צֶה אֶת שְׁמָ־רָיִךְ׃
צִיּוֹן כְּלִי־לַת יֳפִי אַהֲבָה וְחֵן עוֹ־רְרִי
לִמְאֹד וּבָךְ נִקְ־שְׁרוּ נַפְשׁוֹת חֲבֵי־רָיִךְ׃
הֵם הַ־שְּׂמֵ־חִים לְשַׁלְ־וָתֵךְ וְהַ־כּוֹ־אֲבִים
עַל שׁוֹ־מְמוּ־תֵךְ וּבוֹ־כִים עַל־שְׁבָ־רָיִךְ׃
מִבּוֹר שְׁבִי שׁוֹ־אֲפִים נֶגְדֵּךְ וּמִשְׁ־תַּ־חֲוִים
אִישׁ מִ־מְּקוֹ־מוֹ אֱלֵי נוֹכַח שְׁעָ־רָיִךְ׃
עֶדְרֵי הֲמוֹ־נֵךְ אֲשֶׁר גָּלוּ וְנִתְ־פַּ־זְּרוּ

מהר

כלילת יפי, יש בקינה הזאת קצת זרות ע"פ הדקדוק אשר שנה מחברה בכונה בעבור המשקל כמו כלילת יפי הראוי יופי, ואולי כונתו לסמכה אל מלת אהבה לומר יפי של אהבה, אמנם איננה מליצה נאותה.

מהר"שד.

עדרי המונך עד תמריך. הנה לא הביא הלב המתרגם שני הבתים האלה בתרגומו, ואמר מהרש"ד הטעם, כי המקונן דלג כפי מעיין לעניין, התחיל לדמות בני ישראל לעדר הצאן, ואח"ז אמר המחזיקים בשוליך,

עזב

דארט וואָללט׳ איך דען שמוק מיינס הויפטס אויף דיינן
גרעבערן הינשטרייען ׳
אונד יעדי פּראווינשונג דאמיט איך דען טאג דיינר ענטווייהונג
בעלידי ׳ וועריע מיר פּרצווייפּלטן איין ווילדס פּרגניגן —
נור איין ווילדס פּרגניגן קאן איך פּרצווייפּלטר נאך פּיהלן ;
זאנסט יעדי לוסט איזט מיר שנעדי ׳
זא לאנגי איך לעוון פּאן הונדן ׳ דייני פּירשטן פּאן שקלאפּן
צרפּליישן זעהי ·
איך שייאי דאס טאגסליכט ׳ דאס מיר שייסליכי בילדר צייגט ;
דאס מיך ראבן ערבליקקן לעסט ׳ דיא דיינר הייליגן לייכ׳
נאמי אין דען ליפּפּן הרומצערן · —
דער דוא דען קעלך דער לייד מישעסט ׳ האלט איין !
שאן איזט אללס פּאלל פּאן דיינם ביטטרן טראנקי ·
נור איינע קלייני ערהאָלונג ! איך ווילל אללן מיינן יאמער
ערשט נאך איינמאל פּיהלן ;
איך ווילל אן אהלה ׳ איך וויל אן אהליבה גדענקן ; —
דאַן גיסי אויף דען רעסט נאך איבר מיך אויס !
ערמונטרי דיך ׳ קראני דר שענהייט ! ערוואכי ׳ ציון !
גדענקי דער ליבי ׳ גדענקי דער הולד ׳ דיא דיא הערצן
דיינר גשפילינגן מיט מעכטיגם רייצי גלאָקט ·
זיא זינד עס ׳ דיא דיין וואָהל ענטציקט ;
זיא זינד עס ׳ דיא דייני פּרוויסטונג בטריבט ׳ דיא איבר
דיין עלענד אין טהרענן צרפּליסן ·
נאך אויס דער גפּאנגנשאפּט פּינסטרן קלופּט זעהנט זיך
איהר הערץ נאך דיר הין ;
אונד ווען זיא פּאר גאטט דיא קניא אנדעכטיג בייגן ׳ זא
נייגט זיך איהר הויפט נאך דיינן טהארן צו ·
[זיא ׳ דייני צאהלרייכן הערדן ׳ פּאן דיינן אנהעהן אויף
דיא אומליגנדן היגל גשייכט ׳

אין דיא טיפפסטן טהעלר צרשטרייעט, אך! זיא האבן דייני
הירדן נאך ניכט פרגעסן;
שטרעבן אימר נאך אונערמידט דייני גרענצן צו בטרעטן;
שמאכטן נאך אונאויפהערליך נאך דען שאטטן דיינר עהר־
ווירדיגן פאלמן.]

(אָ דריימאל זעליגי בורג!)

קאן שנער אונד פתרוס מיט איהרר שטאלצן גרעסי דיך
בייאקאממן?
זאלל איך יענס ענטווייהטי אָראקל מיט דיינם אורים אונד
תמים פרגלייכן?
קעננן זיא גזאלבטי הייפטר, קעננן זיא פראפעטן, קעננן זיא
לעוויטן, קעננן זיא היילגי זענגר אויפווייזן? —
אָ דיא רייכי דר אבגעטטרייא זינד וואנדלבאר, אונד ווערדן
אים רויכי פרגעהן;
נור דייני הערליכקייט ווערהרט פיר אונד פיר!

דען

עזב התדמות הנזכר, וחזר להמשיל את ציון לאיש אשר יאספו אליו כל מבקש עזר והצלה ומחזיקים **בשולי בגדיו**, ושוב גמר אומר ומתאמצים לעלות בכנפי תפארתך מה שאין לה קשור וחבור עם ראשית הבית, כי מלת שולים לא יאמר רק על שולי הבגד או המעיל, ולכן ראה המעתיק לעזבם כי אין להם נחת בלשון אשכנז ע"כ. אמנם החכם פראפעסר **מאיר** בעיר המדינה געטטינגן, אשר העתיק כל הקונטרס עליו לתרופה ללשון אשכנז והדפיס ההעתקה הזאת בשנת תקל"ט, הוא הוסיף להעתיק גם שני הבתים האלה בדרך נאה ויפה מאוד, ואמר שטעם **בשוליך** כאן על **גבולי הארץ**, כי כן מצינו בלשון חז"ל שם שולים על הקצות שבכל דבר, כמו שולי קערה והדומה, וכבר העיד מהרש"ד בעצמו שלא נמנעו המשוררים להשתמש גם בקצת שרשי לשון המשנה כנ"ל. ואמר המשורר לעיר ציון, אשר אליה כל קינתו זאת, אע"פ שעדרי המונך נלו ממך ונתפזרו אנה ואנה, מ"מ לא שכחו גדריך אבל מחזקת עוד תשוקת נפשם בגבוליך, ושעור

במאמר

מַהֵר לִגְבְ־עָה וְלֹא שָׁכְחוּ גֵ־רָיִךְ
הַמַּ־חֲזִי־קִים בְּשׁוּ־לַיִךְ וּמִתְ־אַ־מְּצִים
לַעֲלוֹת וְלֶא־חוֹז בְּסַנְ־סַנֵּי תְּמָ־רָיִךְ
שִׁנְעָר וּפַתְ־רוֹס הֲיַ־עַרְכוּךְ בְּגָדְ־לָם וְאִם
הֶבְלָם יִדְ־מוּ לְתֻ־מַּיִךְ וְאוּ־רָיִךְ
אֶל מִי יִדְ־מוּ מְשִׁי־חַיִךְ וְאֶל מִי נְבִ־
אַיִךְ וְאֶל מִי לְוִ־יַּיִךְ וְשִׁי־רָיִךְ
יְשֻׁנֶּה וְיַחֲ־לוֹף כָּלִיל כָּל מַמְ־לְכוֹת הָ־אֱלִיל
חָסְנֵךְ לְעוֹ־לָם לְדוֹר וָדוֹר נְזִי־רָיִךְ
אוֹךְ

המאמר שמחזיקים ומתאמצים לעלות בשוליך ולאחוז בסנסני תמריך / וטעם ולאחוז וגו' דבור מליצי לאמור שמבקשים להגיע שמה ולגור תחת צלם · והיות שזה פירוש יפה מאוד ומסכים לכלל השיר / חברנו גם העתקתו הנחה מאלה שני הבתים עם העתקת הרמב"מן ז"ל · / כדי להשלים השיר גם בלשון אשכנז ·

דברי המאספים ·

כליל כל ממלכות האליל / הוצרך ליתד ולכן נקד כליל בשו"א הכ"ף במקום כליל בקמ"ץ ואף שאיננו סמוך · והוא על פי הכתוב והאלילים כליל יחלוף (ישעי' ב') ר"ל שהאלילים יכרתו כלם כאחד / ואולי כונתו פה מלשון נזר שיקרא בגמרא כלילא ואז הוא סמוך / שיחלוף נזר של כל ממלכות האליל / ואף כי לפ"ז רחוקה כונתו פה מכונת לשון הכתוב ועכ"ז נשא אותו הלשון על שפתיו / כי יש בזה עריבות מה לאוזן השומע · *)

מהרש"ד ·

*) מ"מ יש להזהר שלא להשתמש בזה הכלל יותר מדאי / כי הלא הוא היה בעוכרי ומחריבי הלשון בימים האחרונים , כאשר קמו אנשים שלא ידעו דרכי הלשון והרכיבו כתובים רבים במקומותם למושבותיהם / אף שאין בהם לא שייכות ולא חבור וקשור נאה · אבל המשוררים הראשונים המשכילים , לא השתמשו בו כי אם מעט מזעיר / בעת שנפל בו הדמיון מבואר הטב / בלי לשחת הטעם והמליצה / כנדון שלפנינו :

דברי המאספים ·

אוֹךְ לְמוֹ-שָׁב אֱ-לֹהֶיךָ וְאַשְׁ-רֵי אֱנוֹשׁ
יִבְחַר וַיְקָ-רֵב וְיִשְׁ-כּוֹן בַּ-חֲצֵ-רֶיךָ׃
אַשְׁרֵי מְחַ-כֶּה וַיַ-גִּיעַ וְיִרְ-אֶה עֲלוֹת
אוֹרֵךְ וְיִ-בָּ-קְעוּ עָלָיו שְׁחָ-רֶיךָ׃
לִרְאוֹת בְּטוּ-בַת בְּחִי-רֶיךָ וְלַעֲ-לוֹת בְּשִׂמְ-
חָתֵךְ בְּשׁוּ-בֵךְ אֱלֵי קַדְמַת נְעוּ-רֶיךָ׃

דען דער העדר האט דיך צו זיינם אויפענטהאלט ערקאָהרן ·
הייל דעם מאנני, דער איינסט אין דיינן מויערן ווירד
ראַסטן !
הייל דעם מאנני, דער יעצט האַררט, אונד דאן דיין ליפט
אים אויפגאנגי יויפצנר ערבליקקט !
דאן בריפט דיין מארגן אויך איבר איהן אוים ;
דאן זיהט ער דאס וואהל, דיא פרײדן דר מונטרן יינגלינגי,
אונד דיא דייני צוגלייך, דאש דוא דיך ווידר פריינגסט !

*   *
*

מכתם

חֲכַם לֵבָב מַרְבֶּה דַעַת
דַּלֵי הוּכַּן עֲלֵי הָעַיִן ·
אֱסוֹף לֶקַח סְכוּר פִּיהוּ
עַנַן עָנָן וְגֶשֶׁם אַיִן ·

י - ל ·

מכתבים שונים

א

בחלוף שלשה התמונות האחרונות מתמונות ההקש לתמונה הראשונה ·

אמר המפרש ספר באור מלות הגיון להרמב"ם ז"ל *) וזה לשונו : ,,והנה בעלי ההגיון מלאו שכל היקש ,,מן התמונה השנית או השלישית אם הוא אמת כבר ישוב אל ,,התמונה הראשונה , אם תהפוך אחת מן ההקדמות בענין ,,שתשאר צודקת , ולזה אין לנו באמת כי אם תמונה אחת" · וגם בסוף באורו למיני התמונה הרביעית אמר : ,,ומה שלא ,,מנה הרב ז"ל את מיני התמונה הזאת הוא מפני שבכל ,,ישובו אל התמונה הראשונה , אם תהפוך אחת מהקדמותיהם ,,או תולדותיהם בדיני ההפוך המבוארים לך בשער ה'" ·

ואני אמרתי לבאר פה אלה הדברים ביתר באור , ולהורות כל כללי החלוף בכל אחד ממיני התמונות , אשר איזה מהן צריכות באמת עיון מה , ולא יומרו בנקל כל כך כשאר ההקשים למיניהם · גם מה שאמר הרב המפרש ז"ל ,,אחת מהקדמותיהם" לאו דוקא , כי לפעמים יצטרך ההפוך בשתיהם , כאשר יראה המעיין בדברינו אלה .

המין הראשון לתמונה השנית ·

בזה המין ההקדמה הגדולה שוללת כוללת , והקטנה מחייבת כוללת , והתולדה שוללת כוללת , כזה :

אין משולש בעל ד' צלעות
כל מרובע בעל ד' צלעות
אין מרובע משולש

*) עיין שם באור מן המאמר מסוף שער ז' סימן (א) ·

מעתה אם נהפך ההקדמה הגדולה תשאר צודקת כמוכח מדיני ההפוך בשער ה׳ , ואזי ישוב נשוא הקטנה שמתחלה היה ג״כ נשוא הגדולה להיות נושאו , והתולדה במקומה עומדת ממין השני לתמונה הראשונה , כזה :

אין בעל ד׳ צלעות משולש
כל מרובע בעל ד׳ צלעות
אין מרובע משולש

המין השני לתמונה השנית .

בזה המין ההקדמה הגדולה מחייבת כוללת , והקטנה שוללת כוללת , והתולדה ג״כ שוללת כוללת , כזה :

כל אדם חי
אין אבן חי
אין אבן אדם

והוא יבדל מן הראשון במה שאי אפשר להפך ההקדמה הגדולה בלי שנוי הכמות ולעשותה חלקית , אשר היא לא תוליד אז בהתמונה הראשונה כי אם בהיותה כוללת דוקא , מלבד מה שהקדמה הקטנה היא שוללת ותהיה גם היא עקרה ולא תלד מאומה כנודע . אבל כשנהפך התולדה שהיא ג״כ שוללת כוללת ותשאר א״כ אמתית , אזי תשוב ההקדמה הגדולה להיות הקטנה , והקטנה אשר תהיה אז הגדולה גם אותה נהפך לעשות נושאה נשוא האחרת , ואז יולד ג״כ היקש ממין השני לתמונה הראשונה , כזה :

אין חי אבן
כל אדם חי
אין אדם אבן

אשר מהתולדה הזאת יחויב ג״כ ההפוך שאין אבן אדם , כמוכח משער ה׳ , והוא מה שרצינו לאמת . מכל מקום נראה מזה תועלת התמונה השניה מן הראשונה באיזה אופן ,

כי

כי מה שהיא אמת בנדון שלפנינו ע"י היקש ישר (דירעקטר בווייז) לא יאומת ע"י התמונה הראשונה כי אם בהקש החלוף (אינדירעקטר בווייז) , ודלא כאותן האומרים שאין תועלת כלל בשאר התמונות •

המין השלישי לתמונה השנית •

בהמין הזה ההקדמה הגדולה שוללת כוללת , וההקדמה הקטנה מחייבת חלקית , והתולדה שוללת חלקית , כזה :

אין שמח בחלקו	חומד
יש עשיר	חומד
אין כל עשיר	שמח בחלקו

והתולדה הזאת תולד ג"כ בהפוך הגדולה ע"י היקש ממין הרביעי לתמונה הראשונה , כזה :

אין חומד	שמח בחלקו
יש עשיר	חומד
אין כל עשיר	שמח בחלקו

המין הרביעי לתמונה השנית •

בזה המין ההקדמה הגדולה מחייבת כוללת , והקטנה שוללת חלקית , והתולדה ג"כ שוללת חלקית כזה :

כל עץ	צומח
אין כל גשמי	צומח
אין כל גשמי	עץ

והוא קשה ההפוך מאוד , כי מלבד שנוי הכמות בהפוך הגדולה ואיכות הקטנה אשר שניהם בלתי ראוים להוליד בהתמונה הראשונה , כמו שהערנו כבר לעיל במין השני , הנה גם אי אפשר כאן להפך התולדה , בהיות הנושא סוג וכולל א"כ יותר מהנשוא שהוא מין בלבד , כמוכח ג"כ משער ה' הנ"ל •

ולכן

ולכן נלערך מתחלה להמיר כן הנושא כן הנשוא בההקדמה הגדולה במתנגדו ע"י הוספת מלת אין, ונחליף עי"ז איכותה לעשותה מחייבת כוללת, ובע"כ שנהפככה אם תשאר צודקת; ובההקדמה הקטנה נמיר ג"כ הנשוא במתנגדו להשוותו לנושא הגדולה, ונחליף א"כ גם איכותה לעשותה מחייבת חלקית מבלי שישתנה בעבור זה ענין המאמר; ואז יולד משקיהן מאמר מחייב חלקיי הדומה לענין אותו המאמר המשולל חלקיי שרצינו לאמת אותו, כזה:

כל שאינו צומח — אינו עץ
יש גשמי — שאינו צומח
יש גשמי — שאינו עץ

כי הענין שוה אללנו במאמר הזה כבמאמר אין כל גשמי עץ, ודוק.

המין הראשון מהתמונה השלישית.

בזה המין הגדולה מחייבת כוללת, והקטנה מחייבת כוללת, והתולדה מחייבת חלקית, כזה:

כל משכיל — אוהב אמת
כל משכיל — נדיב
יש נדיב — אוהב אמת

החלוף בזה קל מאוד, כי נהפך לבד הקטנה בשנוי הכמות ויולד היקש ממין השלישי לתמונה הראשונה המוליד בדמותו וכצלמו, כזה:

כל משכיל — אוהב אמת
יש נדיב — משכיל
יש נדיב — אוהב אמת

המין השני מתמונה השלישית .

בזה המין הגדולה מחייבת כוללת , והקטנה מחייבת חלקית , והתולדה ג"כ מחייבת חלקית , כזה :

כל מושל ברוחו	גבור
יש מושל ברוחו	תש כוח
יש תש כוח	גבור

החלוף בזה נקל עוד יותר מבראשון , כי נהפך לבד הקטנה בלי שנוי הכמות , וישוב ההיקש להיות ג"כ ממין השלישי לתמונה הראשונה , כזה :

כל מושל ברוחו	גבור
יש תש כוח	מושל ברוחו
יש תש כוח	גבור

המין השלישי מתמונה השלישית .

בזה המין הגדולה שוללת כוללת , והקטנה מחייבת כוללת והתולדה שוללת חלקית , כזה :

אין משכיל	כילי
כל משכיל	מדבר
אין כל מדבר	כילי

הנה או שנהפך הקטנה לבד בשנוי הכמות , ויהיה היקש ממין הרביעי לתמונה הראשונה ; או שנחליף ג"כ איכות הגדולה , לעשותה מחייבת כוללת , ע"ד שהערנו לעיל במין הרביעי לתמונה השנית , ויהפך גם הוא להיקש ממין השלישי לתמונה הראשונה , כזה :

כל משכיל	אינו כילי
יש מדבר	משכיל
יש מדבר	שאינו כילי

אשר ענינו שזה אצלנו לענין מאמר אין כל מדבר כילי פרלינו לאמת ·

המין הרביעי לתמונה השלישית ·

בזה המין הגדולה שוללת כוללת / והקטנה מחייבת חלקית / והתולדה שוללת חלקית / כזה :

אין נברא	מחויב המציאות
יש נברא	שכלי נפרד
אין כל שכלי נפרד	מחויב המציאות

הדין שזה בהפוכו כבהמין הקודם לו / אלא שהקטנה תשמור כמותה / כזה :

כל נברא	אינו מחויב המציאות
יש שכלי נפרד	נברא
יש שכלי נפרד	אינו מחויב המציאות

המין החמישי מהתמונה השלישית ·

בזה המין הגדולה מחייבת חלקית / והקטנה מחייבת כוללת / והתולדה מחייבת חלקית / כזה :

יש אדם	סכל
כל אדם	הולך קוממיות
יש הולך קוממיות	סכל

אם נהפך התולדה תשאר צודקת כנודע / ואז תשוב ההקדמה הגדולה להיות הקטנה / והקטנה תהיה הגדולה / וגם נהפך אותה ההקדמה שהיא הקטנה עתה / ואז ישוב ההיקש להיות ממין השלישי לתמונה הראשונה / כזה :

כל אדם הולך קוממיות

יש שכל אדם

יש שכל הולך קוממיות

נא"כ גם ההפוך צודק , והוא מה שרצינו לאמת ·

המין הששי לתמונה השלישית ·

בזה המין הגדולה שוללת חלקית , והקטנה מחייבת חלקית , והתולדה שוללת חלקית , כזה :

אין כל נברא גשם

כל נברא נמצא

אין כל נמצא גשם

גם פה החלוף קשה , כי אם גם נמיר איכות הגדולה לעשותה מחייבת חלקית , באמרנו יש נברא שאינו גשם , ויהיה א"כ היקש ממין הקודם לזה , מ"מ בהיות התולדה שוללת חלקית , אשר הנושא כולל בו יותר מהנשוא , אי אפשר להפכה , מלבד מה שאי אפשר שתולד השלילה משתי הקדמות מחייבות · ולכן נצטרך לשנות גם איכות התולדה ולאמור יש נמצא שאינו גשם , ותהיה א"כ מחייבת חלקית המסוגלת אל ההפוך כזה , יש אינו גשם נמצא , ואז יהיה מאמר כל נברא נמצא ההקדמה הגדולה ; ואחרי השתנות איכות המאמר אין כל נברא גשם כזה , יש נברא שאינו גשם , נהפכהו ונעשהו ההקדמה הקטנה ; ומבין שתי אלה ההקדמות יולד המאמר יש אינו גשם נמצא , על דרך מין השלישי לתמונה הראשונה , כזה :

כל נברא נמצא

יש אינו גשם נברא

יש אינו גשם נמצא

והמאמר הזה הנולד עתה כבר נוכל להפכו וישאר צודק , באמרנו

יש נמצא שאינו גשם אשר הוא שוה אללנו מכל וכל למאמר אין כל נמצא גשם , וזה מה שרצינו לאמת · אולם נראה מזה גם תועלת התמונה השלישית , בעבור היקש הישר , וכמו שספרנו במין הרביעי לתמונה השנית , ודוק ·

המין הראשון מתמונה הרביעית ·

בזה המין הגדולה מחייבת כוללת , והקטנה מחייבת כוללת , והתולדה מחייבת חלקית , כזה :

כל אדם — חי
כל חי — מרגיש
יש מרגיש — אדם

הנה אם נגיר הקטנה בגדולה והגדולה בקטנה יולד היקש ממין הראשון לתמונה הראשונה , כזה :

כל חי — מרגיש
כל אדם — חי
כל אדם — מרגיש

וכבר מבואר שאם נהפך מאמר מחייב כולל בשנוי הכמות ישאר צודק , וא״כ אמת שיש אדם מרגיש , וזה מה שרצינו לאמת ·

המין השני מתמונה הרביעית ·

בזה המין הגדולה מחייבת כוללת , והקטנה שוללת כוללת , והתולדה שוללת כוללת , כזה :

כל גשם — נברא
אין נברא — מחויב המציאות
אין מחויב המציאות — גשם

בזה אם נמיר הגדולה בקטנה והקטנה בגדולה יולד היקש ממין השני לתמונה הראשונה , כזה :

אין נברא   מחויב המציאות
כל גשם   נברא
אין גשם   מחויב המציאות

וכבר מבואר שכל מאמר משולל כללי יהופך וישאר צודק , וא"כ אמת שאין מחויב המציאות גשם , כאשר רצינו לאמת ·

המין השלישי מתמונה הרביעית ·

בזה המין הגדולה מחייבת חלקית , והקטנה מחייבת כוללת , והתולדה מחייבת חלקית , כזה :

יש נמצא   גוף
כל גוף   נתפס במקום
יש נתפס במקום   נמצא

גם פה נמיר הגדולה בקטנה והקטנה בהגדולה , ואז יולד היקש ממין השלישי לתמונה הראשונה , כזה :

כל גוף   נתפס במקום
יש נמצא   גוף
יש נמצא   נתפס במקום

וכבר מבואר שכל מאמר חלקי מחייב יהופך וישאר צודק , וא"כ גם יש נתפס במקום נמצא , כפי מה שרצינו לאמת ·

המין הרביעי מתמונה הרביעית ·

בזה המין הגדולה שוללת כוללת , והקטנה מחייבת כוללת , והתולדה שוללת חלקית , כזה :

אין

אין חכם ... כוזב
כל כוזב ... נבל
אין כל נבל ... חכם

פה נהפך הגדולה כמות שהיא, ר"ל שנשאר שוללת כוללת, והקטנה נהפך בשנוי הכמות, כדין כל מחייב כללי, ואז תלדנה שתיהן אותה התולדה שרצינו לאמת בדמותה ובצלמה, ע"י היקש ממין הרביעי לתמונה הראשונה, כזה :

אין כוזב ... חכם
יש נבל ... כוזב
אין כל נבל ... חכם

המין החמישי מתמונה הרביעית ·

בזה המין הגדולה שוללת כוללת, והקטנה מחייבת חלקית, והתולדה שוללת חלקית, כזה :

אין חומד ... משכיל
יש משכיל ... סוחר
אין כל סוחר ... חומד

פה נהפך שתי ההקדמות בלי שנוי הכמות, ואז יבואו על סדר היקש ממין הרביעי לתמונה הראשונה, ותלדנה ג"כ זה המאמר שרצינו לאמת, כזה :

אין משכיל ... חומד
יש סוחר ... משכיל
אין כל סוחר ... חומד

זה מה שראיתי לברר בחלוף התמונות ההגיוניות לתועלת התלמידים ולהקל המלאכה למלמדיהם, בשימת הפרטים לעיניהם ·

יואל ברי"ל ·

ב

אל כבוד חברי שוחרי הטוב והתושיה ·

נתתם שמחה בלבי מעת ראיתי שלא לבד ללמוד את נערי בני ישראל דור לשון לאות שמתם מגמותיכם רק לכל שארי חלקי טבע חכמות הסבותם פניכם ותאספו אותם הביתה בית מאספכם · ואמרתי אני בלבי אולי תמצאו טוב בעיניכם אם אציג לפניכם הנה שאלה אחת קטנה אשר נדרשתי לאשר שאלוני זה ימים לא כביר, אולי יחדדו התלמידים כמוני היום בהתרתם, ויהיה להם לתועלת לכבוד ולתפארת, ותחי נפשכם בגללם ·

שאלה · למצוא שני מספרים במספר שלמים, באופן שמרובע המסודר ממספר האחד שוה למרובע המסודר השני, אם נתוסף עליו חמשה פעמים גדרו, גם שמרובע המסודר ממספר הגדול עם כפילת המספרים יחד שוה למנין ששים ·

התרה · נניח שמספר האחד הגדול הוא a, ומספר הקטן הוא b, ולפ"ז יהי' כפי ההנחה $a^2 = b^2 + 5b$ או $a^2 + ba = 60$ ·

והנה $b^2 + 5b$ הוא כמו כפילת b עם $b + 5$ ·

ולפ"ז הוא כאלו נאמר למצוא שלשה מספרים כאלה, מספר אחד b, ושני a, ושלישי ba באופן שכפילת מספרים החצוניים זה בזה שוה למרובע המסודר ממספר האמצע, ואז יהיו לשלשה מספרים ההם יחוס געאמעטריא (proportio geometrica) דהיינו יחוס $b : a = a : b + 5$

והנה בהיות ההבדל בין מספרים החצוניים הוא 5 וכפי ההנחה שלמים יהיו ע"כ מספר b לא יהיה כי אם 4 או 3 או 2 או 1 ולא יותר, כי אם יהיה למשל $b = 5$, ע"כ יהי' מספר a הגדול לא פחות מן 6, וא"כ יהיה $a^2 + ab = 66$

שלא כפי ההנחה, כי ההנחה היה שיהיה רק 60, אלא ע"כ b לא יהיה יותר כי אם אחד ממספרים הנ"ל שהוא 4 או 3 או 2 או 1, ואז יהיה b עם $b + 5$ (prima inter se). וכבר למדנו מספר תשיעי לספר אייקלידוס אם המספרים האלוניים ביחוס געאמעטריא (prima inter se) הם, ע"כ מרובעים מסודרים יהיו. ולפ"ז $b + 5$ הוא מרובע מסודר כמו b, ומרובע המסודר מן b לא יהיה יותר כ"א 4 כנ"ל, ואין לנו שני מרובעים מסודרים אשר הבדלם הוא 5, כי אם ארבע ותשעה, וע"כ $b = 4$ ואז בקלות תוכל למצוא שמספר a הוא 6, וא"כ שני מספרים המבוקשים הם: 6 .4.

סדר החשבון כך הוא:

$$a^2 + ab = 60\ ,\ a^2 = b^2 + 5b$$

$$b : a = a : b + 5$$

מהנ"ל הכריחנו שמספר b הוא 4

א"כ $b + 5 = 9$

וא"כ $5b + b^2 = 36$

וא"כ $a^2 = 36$

וא"כ $a = 6$

בחרתי לציין הסמנים באותיות b . a לפי שאותיות לשון עבר כמות ידועות יש להם ויבלבלו החשבון.

לפתרון החדה

במאסף לחדש כסליו תקמ"ט ·

לִמְלֶאכֶת קֶסֶת סוֹפֵר ·

יָדַי לֹא מְצָאתִי ;

עַל רוּם הָרֵי עוֹפֶר ·

רַגְלַי לֹא הִנַחְתִּי ;

אַךְ לִמְצֹא חֵן וָכֹפֶר ·

בַּעֲנָוָה בָּטַחְתִּי ·

* * *

חִדַּתְכֶם רָאִיתִי ·

לְמִשְׁמַעְתְּכֶם אֲסוּרָה ·

בַּחֲמֹר חָרַשְׁתִּי ·

אֲבָל לֹא בְּבֶן פָּרָה ·

שִׁשָּׁה בָתִּים בָּנִיתִי ·

וְהוֹלַדְתִּי שְׁמֹנֶה עֶשְׂרָה ·

הירש גאלדשמיד ·

(שמר)

שלשה אחים

ר ח ם

ששה בתים

חמר חרם מחר מרה רחם רמה

שמונה עשר בנים

יין השחתה חליפין שחיקת סמנים שם אבר חנית
חמור רשת זמן עתיד מום אבר ידוע ידוע
טיט מום חוטם אהבה
סיד חמלה
איפה
גל
אבי שכם

קורות העתים

דברי הימים והקורות להעיר קארטהאגא ·

טרם נתחיל לספר את מלחמות העיר הזאת וגבורתה מיום הוסדה עד אשר נלכדה ונחרבה בידי הרומיים, נגיד מעט מדתי וחקי הארץ, מדבר המלוכה אשר היתה שם ומדרכי יושביה.

קארטהאגא היתה לפנים עיר גדולה וחזקה בחלק אפריקא קרוב למקום אשר העיר טוניס עומדת עליו עתה, ויושביה היו ילידי צור (טירוס) הבירה בארץ פעניציען · קארטהאגא היתה עיר מסחור גדולה כהעיר צור אשר עשתה לה שם בארץ במסחרה, גם בכל הדברים הלכו יושביה בעקבות

יושבי

יושבי צור · באמונתם דבקו ואת אלהיהם כבדו / ורוב יושבי הארץ היו סוחרים וכנענים אשר העשירו את הארץ במרכולתם ובמסחרם · שפת הארץ היתה דומה מאד לשפת עברי / כאשר נראה עוד משמות יושביהם אשר הוכנו בשם דהאנאן (חנון) / דידא (ליבענסווירדיג והוא ידיד) וכאלה · אנשי קארטאגא היו נקראים גם כן פעני על אשר באו מארץ פעניציען · בין קארטהאגא וצור היה תמיד קשר אמיץ וחזק / ואהבתם ואחותם היתה למופת בארץ / כי כל ימיהם לא לחמו יחד ולא היתה שנאה ביניהם / כי אם היו נקשרים ואחוים יחדיו כריעים נאמנים · כאשר שלח קאמביזעס מלך פרס לצור לשלוח לו אניות אבה לקראת קארטהאגא השיבו לו כי לא יוכלו להלחם עם אחיהם · אחרי כן כאשר צר אלכסנדר הגדול על צור לא חשכו יושבי קארטאגא מלהושיע להם / ולחסות את נשיהם וטפם קחת אלם · גם שלחה קארטהאגא בכל שנה מתנה יקרה לצור ארץ מגורי אבותם · אנשי קארטהאגא יראו מאוד את אלהיהם ובכל דבר קטן או גדול לא מנעו מלהקריב להם קרבן ומנחה · בלאתם למלחמה התפללו לאליליהם ויקרבו קרבנות וידרו להם נדרים למען יושיעום / ובשובם בשלום הקריבו קרבנות תודה וזבחים · ואף כי נכו וינגפו לפני אויביהם / הקריבו עולה וקרבן לכפר על חטאותיהם כי אמרו כי הם היו בעוכריהם · בהעיר קארטהאגא היו שני אלילים אשר כבדו מאוד / המה אוראניא או הלבנה אשר כנו גם בשם מלכת השמים / ודהמולך או זאטורן אשר זבחו לו בני אדם כידוע · וגם העבודה המתועבת הזאת ירושה היתה להם מעיר צור · דבר כי היה בעיר הקריבו מספר רב מבני הארץ / לא חמלו עליהם בשמעם את נאקתם וצעקתם / כי אמרו בלבבם להשיב מעליהם חרון אף אלהיהם בהקריבם לו את בניהם בשמחה ובטוב לבב · כאשר צר אגאטאקלעס מלך סיציליען עליהם והעיר היתה במצור ובמצוק אמרו כי חרה בהם אף זאטורן על כי רמו אותו בקרבנותיהם / כי תחת בני האפרתים הביאו בני עבדים ושפחות וימירום בהם · וימהרו ויקחו שני מאות מגדולי הארץ וישרפום חיים למען ינחם זאטורן ולא יקצוף עוד עליהם ·

פה ידידי הקורא ! נעמוד להתבונן על מעשה בני האדם
ולהעיר על אולתם אשר עשו מיום ברוא אלהים ארץ
ואדם ; כי זה הוא התועלת הגדול לקורא בדברי הימים לחקור
ולחפוש אחרי מחשבות הגוים והעמים , עשתנותיהם ואמונתם
ולשקול במאזני צדק את רעיון לבם ולראות את אשר הוא טוב
ואת אשר איננו טוב , את אשר הוא אמת מוסד על אדני
התבונה , ואת אשר הוא שקר והבל ; ולסלול לו אחרי כן דרך
זך וישר ללכת בו . האמונה אם היא בנויה על אדני החכמה
והתבונה מתנה יקרה לאדם וכתר לראשו , כי היא תנעים לו
את ימי חלדו , תחום אותו בצלה אם ילחצוהו צוקי עתותיו
ותשביעהו תקוה ; וגם כי טוב לו היא תכפיל ותשלש מנעימותיו
בדעתו כי מה' היתה לו הברכה הזאת . זה הוא הדרך הישר ,
אשרי אדם הולך בו ! אך איה האיש הנבון אשר פעמיו נאמנים
ולא יכשול ? מי הוא הגבור אשר יקח החכמה לקו והתבונה
לחבל המידה ויעמוד על משמרתו ולא יסור הנה והנה ? —
זה יכחש באלהים ממעל לאמור מי אדון לנו , ינתק כל מוסרות
המוסר , יפר כל חוק ומצוה ויהרוס שתות הצלחת בני איש ;
וזה יוסיף להאמין בהבל ותעתועים , ישליך תבונה ודעת
מנגד ויפול בבור תחתית . — שניהם רעה חולה ; אכן
בדרך האחרון כשלו רוב בני האדם מיום הוסד הארץ עד עתה .
מסילת האולת רבות ופניה שונות , כל גוי וגוי במסילתו ילך
ובאמונתו יחזיק ולא ירפה , הבלים מהבלים שונים , ומקור אחד
לכלם . כי כאשר בקשו החכמים בדורות הראשונים להורות את
העם דעת אלהים , ולא היתה עדיין השפה ברורה לדבר בענינים
מופשטים , וגם הכתיבה לא היתה מורגלת , היו רושמין כל
כוחות הכל יכול ומשיגיו הנשגבים בתמונות אותן הגשמיים שהיה
נמצא בם מעט דמיון מהכחות האלה , ד"מ היו רושמין כחו
הגדול בתמונת שור ואריה , חכמתו העליונה בתמונת פיל
ואדם , מדת אין סוף בתמונת נחש כרוך וזנבו בפיו וכיוצא
בזה . ופעמים הרכיבו חלקי תמונות רבות יחד , להורות
על שתוף אלו המדות בעצם אחד . אמנם ברבות הימים נשתכחו
הענינים המופשטים אשר עליהם רמזו אלו התמונות , והמון
חשבו כי המה צורות האלהים המגשימים ומפריחים ומטיבים

ומריעים בארץ, והיו מתפללים להם, עד שהלכה הדעת הלוך וחסור ונפלה בשאול תחתית לחשוב שהאלהים האלה ישפיעו כחותם באלו הצורות והשפעם מזה כמה תועבות גדולות, כי ע"י ההגשמה הזאת נעשו אלהיהם בעלי מחסור ובעלי תאוה המתענגים באכילה ובשתיה ובכל מיני מעדן, ולכן זבחו וקטרו להם, ובאמרם שלהם נאה המבחר שבאוכלים היו מקריבים להם בשר אדם אשר הוא מבחר הילודים עלי ארץ, וכמאמר הנביא זובחי אדם עגלים ישקון, ירמוז על הפך דעתם ודרכיהם העקלקלות, שמה שהוא פחות המדרגה יכבדו וינשקו לו, ומה שהוא מעולה ממנו ימיתו וירמסו לארץ כבודו. ולכן התאמץ אבי הנביאים מאוד להרחיקנו מדרכי הגוים המתועבים האלה, ואמר השמרו מאוד לנפשותיכם כי לא ראיתם כל תמונה, כי אתם הראיתם לדעת את ה' בלבבכם ידיעה שכלית, אבל צוה ה' אותנו על פיו איזה עבודות ונמוסיות לשכן עי"ז לבבינו את הדברים הרמים והנשגבים, כי ישאלונו מה העבודה הזאת לכם, ואז נורם טעמי המצות והענין שהם מורים עליו, כאשר האריך מזה החכם הרמבמ"ן ז"ל בספרו הנחמד ירושלים *) . ואנחנו נחזור עתה להביט בתועבות העמים, ונראה כי בפרט הכומרים ונביאי השקר היו לפוקה ולאבן נגף לכל יושבי חלד, באשר המה דאגו רק לנפשם וכל מגמת פניהם היה לקנות עושר ולאסוף כבוד ולמלוך על המון העם ולסלף את עיניהם ברמיה ותחבולה. החכמות והידיעות לא היו לפנים כתובים בספר כאשר הוא עתה למען יקרא בהם כל איש ואיש ויקצור קציר רב בשדה המדע; רק הכל היה חתום ונעלם וסגור בקבר הדמיה ויהיו לסוד עולם אצל הכומרים והחוזים; וכאשר עשו דבר טבעיי אשר ידעו היום הילדים בנעוריהם בית מלמדיהם היה אז נס ופלא. בתרמית לבם אמרו כי פועל ידיהם הוא אם קרה מקרה אשר החלה איש חלי, או אשר קם ממטתו והיה בריא; אם מת או אם חיה, תמיד היו המה ההורסים והבונים. וכפי

---

*) ועיין גם מה שכתב הרב המורה בחלק שני לספרו בענין הקרבנות.

וכפי אמרם הפחות שבמעשיהם , ואם היה רשעה ותחבולה וזדון , כל זה לצדקה יחשב ולחפץ אלוה ממעל ; רציחה ומזימה התאחזו עם הדרך הישרה ויגואלו את פניה ויתענו אותה · אנשי קארטהאגא שרפו את בניהם למולך , כהני ציבעללע סרסו עצמן לכבוד התועבה הזאת , וכל כהני האלילים פעם ענו בצום נפשם וייסרו בשרם בשוטים , ופעם שמחו ויגילו כמשגעים וכחסירי דעת עד בלי די , בעשותם דברים מגונים ומתועבים מאוד , ואמרו שכל זה מצות אלוהיהם · אבל גם מאליליהם עצמם ספרו כדברים האלה שעשו מעשים בלתי ראוים כי אם לאיש חמס ובליעל · ויותר מזה אם נמצא איש אשר לא החזיק באמונתם ולא הלך בעקבות הנלווים המיתוהו בלי חמלה אף כי היה נקי ובר לבב ולא חשב רעה בלבו , וחרוד יחרד לב כל קורא בזכרו את כל הרעה והעול אשר עשתה אמונת שוא על הארץ · רבים אשר הוליכה לטבח מהאנשים אשר מתו בדבר ובמלחמה · איומה היא עת תשלוף חרבה ותעיר תרועת מלחמה : כים נוהם וגורש וכרוח חזק מפרק הרים ומשבר סלעים תחרב ותאשים את כל ולא תדע נכוחה · לא תשבע עדי ישטופון נחלים מדם חללים ורחובות עיר ימלאו פגרי אנשים נקיים · אשרינו ! כי נוטל יד וחרב מידי הכומרים והבודאים ושבט המלך בנחת תמשול — למה נרע לאיש על כי לא יאמין את אשר אנחנו מאמינים ? — ולמה ירדוף איש את רעהו על כי תעה וילך בשגגה נתיב זר · — אם הוא נקי ובר לבב אשר לא יעשה לנו רעה כי אם ילך במעגלי הצדק והמשפט , מה לנו בנימוסיו לקראת ה' אם טובים המה אם לא ? יוכיח אותו אלהים אם חטא ויורהו בדרך הישר ואנחנו מה ? סוף דבר , האיש אשר יאמין באלהים חיים וטוב ואהוב לבני אדם הוא אחינו ורעינו , כי אב אחד לכלנו ואל אחד בראנו ·

ההמשך באחד מדפים הבאים ·

תשובה אל המבקר

במאסף לחודש תמוז העבר הוסיף המבקר שנית את ידו לצרף ולטהר את תרגומי ובאורי על מגלת אסתר, ולהסיר משם כל המעוות בעיניו, ואני את מוצא שפתי אשמור ולא אשנה את אשר הגדתי כבר למבקר, כי כל ישעי וכל חפצי רק להעמיד האמת על מכונה, ובעבור זאת בכל עת אשר אני רואה כי שגיתי, לא אכחיד תחת לשוני, ולא אבוש לאמור אתי תלין משוגתי; אפס גם זאת לא אחדל ולא אעלים מעין הקורא בראותי כי כנים דברי, ובחפזון עבר המבקר עליהם, ולכן יצאתי היום להשיב אל המבקר על השגותיו ותלונותיו ׃

פרשה א' פסוק ח', דאס וואהל גאנץ אויף דיא זצווייא ווייזי, אודר איבראלל קיין צוואנג, דען וכו' ׃ וימאס המבקר בתרגום הזה באמרו שהוא נגד הנגינה, ואנכי לא אוכל לכוון דעת המבקר בזה, כי אם יהיה כונת שאלתו, שהנגינה במלת והשתיה תהיה לפי תרגומי במפסיק ולא במשרת לפי שהיא נושא המאמר, לא ידעתי איך יצטדק המבקר בפרושו, כי לפי תרגומו מוסב כדת על כי כן יסד המלך וכו' ואם כן בוודאי צריך להיות השתיה מופסק מן כדת ותהיה הנגינה כזאת : **וְהַשְּׁתִיָּה || כַדָּת | אֵין־אֹנֵס** ותהיה כדת בטפחא אף שהיא מחוברת לפי תרגומו מפני שיש ג' נקודות לפני האתנחתא כנודע ליודעי דת ודין הנגינה ׃ ואולם קושיתו מעיקרא ליתא כי אף אם יהיה מלת והשתיה נושא המאמר מצאנו כמוהו פעמים רבות נושאי המאמר שהם במשרת, ועיין מזאת בספר שערי זמרה שער ה' וו' פתח ט', י"ב, ושם תמצא הכל מבואר היטב ׃ גם דעת המבקר בשעור הכתוב אינו נכון, כי לפי דבריו שעורו השתיה היתה כפי הדת של המלך, דהיינו הדת אשר יסד המלך

עתה, באין אונס לשתות יותר מכדי מדתו, ואם כן איך יתכן לאמור כדת בה"א הידיעה, אחרי ש"א הוזכר דבר עד עתה מהדת הזה. ואם יחשוב המבקר שהדת נודע מפאת שנזכר למטה כי כן יסד המלך וכו' הלא יחטא באמת נגד המליצה, כי חוק הוא במליצת הלשון, שהידוע מוסב על מה שלפניו ולא על מה שלאחריו, אם לא שנקשר במלת אשר ופה הוא נקשר במלת כי שהוא נתינת טעם בראית מלת כן הבא אחריו. ואם כן תרגם המבקר ליתא. ושאר הפרושים במקרא הפסוק הזה כבר הבאתים בבאורי וגם אמרתי טעמי ונמוקי על מה מאסתי בהם, ובחרתי בפרוש ידידי ורעי ר' יואל שי'. יעיין הקורא שם וימצאם מבוארים היטב.

שם פ' י"ג יודעי העתים, שטאאטס־רעטהן, ושאל המבקר מדוע לא תרגמו כפי כונתו בלה"ק געזעטצקונדיגער? יראה המבקר מה שכתבתי בבאורי על המלה הזאת וימצא תשובתו בלדו.

שם שם כי כן דבר המלך וכו' דאס איינע זאללבע פערזאנג דער מאיעסטעט אללן וכו', וכתב המבקר על תרגום המקרא הזה, כי נלאה הוא משתי סבות, (א) לפי התרגום יהיה טעם כי כמו אשר דאס ואינו כן בכל המקרא, (ב) לא מצא המבקר עוד ענין תרגום דבר המלך מאיעסטעט פערזאנג. ואני אומר כד נייס המבקר אמר להא מלתא, כי על שאלתו הראשונה אשיב, לו הטריח המבקר את עצמו לעיין בתנ"ך מלא כהנה וכהנה, ולמען לא אאריך בדברים, אציג פה רק דוגמא אחת וממנה יקיש על השאר; בדברי הימים (א' כ"א מ"ה) נאמר ומלאך ה' אמר אל גד לאמור לדוד, כי יעלה דוד להקים וכו' שתרגומו איין ענגעל גאטטעס שפראך צו גד, ער זאללטע דוד זאגן דאש ער היגויף געהע וכו'. ולשון המבקר בעצמו יענה בו, כי הוא כתב בהבקורת, וזה לשונו: וכתב המתרגם בבאורו, כי רבים ממפרשי הפשט נלאו וכו', שפרושו, אשר רבים וכו' הרי לפניך שהוא בעצמו כותב כי במקום אשר. ואודות שאלתו

השניה , לא ידעתי מה היה לו ? הלא כבר נודע שמלת דבר מתורגם לפעמים זאכי , וכן הוא מתורגם פה דיא זאכי דעם קעניגס , שהוא , וואס דען קעניג אנגעהט , וכן דוגמתו ודבר אין להם עם אדם (שופטים י"ח ז' כ"ח) .

פרשה ב' פסוק ח' וויא נון נאך בקאנטמאכונג וכו' , כתב המבקר שהוא נגד הנגינה .

שתם המבקר בזאת דעתו , במה הוא מתנגד , ובאמת כפי חוקי ומנהגי הנגינה אשר למדתי , לא אוכל לכוון שהוא נגד הנגינה . אולי יש להמבקר חוקים אחרים אשר לא שמעתי , ואם כן הוא יורני ואני אשמע .

המתרגם .

מודעה

אליכם אישים שוחרי הטוב והתושיה אקרא , בהיות ידוע לי שדבריכם הטובים והמועילים לבני עמינו אשר תפוצו בין העמים עשו פרי בכל אשר בקשתם , לכן באתי אף אני לבקש מאת כבודכם להעמיד דברי בקשה אלה תוך דבריכם , אולי ייטיב לי ה' בגללכם ויתן בלב קוראי מאספכם להטיב עם הבית מדרש אשר הוקם זה איזה שנים בקהלתי קהל דעסויא יע"א , ולכם ראוי לעמוד לימיני כי כל חפצכם להושיע נערי בני ישראל להדריכם בדרך הישר והאמת , ובית המדרש הנ"ל אינו לבד לפני גדולים רק גם ילדים רבים יתנהלו שם . ואם אין בנו עוד כח להדריכם ולהורם כעת כאשר אותה נפשכם כי הסך שקבלנו עד הנה אינו מספיק לזה , מ"מ גם התועלת המעט היוצא מזה ראוי שתאזורו כגבר חלצכם לתמוך אותנו בכל מה דאפשר ותבקשו גם אתם מאת כל נדיב לב שיתמכו אותנו . ועוד יש בו כעת תועלת אחר והוא שהילדים המגודלים שם סור מרע יפנו , מה שהביטול והעצלות יולידו היפך .

מאיר פידרא .

בקשה מאת כל נדיב לב

זה איזה שנים אשר כמה נדיבי עם ישרי לבב תומכים אותנו להחזיק הבית המדרש אשר הוקם בקהלתנו , ועוד ידם נטויה לסייע אותנו כברכת ה' הטובה עליהם וככחם אז כחם עתה . אמנם יש אשר נסוגו אחור וקפצו ידיהם מלתת עוד מה שנדבו לבם מאז , ויש שלא התחילו לשלוח אפילו פעם אחת , ועליהם נאמר טוב אשר לא תדור וכו' כי גמלו לנו רעה גדולה , בהיות שהיינו מחשבין עליהם בהוצאתינו וכעת נשאר מעל . גם יש מהן שהולכין לעולמם , ויש מהן הולכים ודלים ואין עוד ביכלתם לבצוע אמרתם הטוב , על כן כל עוד אשר הכנסת בה"מ הנ"ל הוא באופן שאנו מצטרכין לסיועת אנשים מטיבים ומחזיקים לומדי תורה לא משו ידינו מלבקש מאת כל ישר לבב לתמוך ולסעד אותנו למען שלא יהרס הדבר הטוב הגדול הזה . ובזכות זה ישמעו ויראו שמחות בנתיהם , ויבלו בטוב ימיהם , ויזכו לראות הגאולה הם ונשיהם ובניהם . ר"ח אב תקמ"ט .

הק' מאיר פירדא . הק' מאיר יפה .

לו האמננו שדבורנו עולה יפה באזני קהל עדת ישורון התיחדנו ג"כ עם הקצינים הנ"ל ראשי בית המדרש דק"ק דעסויא יצ"ו , לבקש מאת כל נדיב לב לתמוך את ידיהם לבל יצאו למצוא תכליתם הישרה והטובה . כי בטוחים אנחנו באלה המשגיחים והמנהיגים שיתאמצו בכל כחם , להעלות בית החנוך הזה מעלה מעלה במדרגת השלימות היותר אפשרית , ולחבר תלמוד תורה עם דרך ארץ חבור יפה ונאה , כמאמר חכמינו ז"ל , כדי שיהיה רוח המקום ורוח הבריות נוחה הימנו , וימצאו התלמידים היוצאים משם חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם .

חברת שוחרי הטוב והתושיה .